

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ

*“ Η Παρουσίαση της Γοναικοκτονίας στα Μέσα Μαζικής
Ενημέρωσης και στα Social Media: Ρητορικές, Στερεότυπα και
Κοινωνικές Αντιδράσεις ”*

*"The Representation of Femicide in Mass Media and Social Media:
Rhetoric, Stereotypes, and Social Reactions"*

Ονοματεπώνυμο φοιτήτριας: Κωνσταντινίδου Χριστίνα
ΑΜ: 3821038

Επιβλέπων Καθηγήτρια: Παπαχρήστου Ντάνα
Επίκουρη Καθηγήτρια - ΠΘ

Βόλος 2025

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία, εκπονήθηκε στο πλαίσιο της πτυχιακής εργασίας του τμήματος Πολιτισμού, Δημιουργικών Μέσων και Βιομηχανιών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, το έτος 2025. Σε αυτό το σημείο, θα ήθελα να εκφράσω τις ειλικρινείς μου ευχαριστίες σε όλους όσους με στήριξαν καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της πτυχιακής εργασίας. Ιδιαίτερα, ευχαριστώ την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου για την πολύτιμη καθοδήγηση, την επιστημονική υποστήριξη και τις εύστοχες παρατηρήσεις της. Επίσης, ευχαριστώ την οικογένεια και τους φίλους μου για την αμέριστη ψυχολογική και ηθική στήριξη, την κατανόηση και την υπομονή που μου έδειξαν καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου. Η συμβολή όλων υπήρξε καθοριστική για την ολοκλήρωση αυτού του έργου.

Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται το φαινόμενο της γυναικοκτονίας στα ελληνικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και στα social media. Μέσα από ποιοτική ανάλυση τηλεοπτικών αποσπασμάτων, δημοσιογραφικών εκπομπών και διαδικτυακών σχολίων, διερευνώνται τα κυρίαρχα ρητορικά και γλωσσικά μοτίβα, τα στερεότυπα που αναπαράγονται, καθώς και οι στάσεις που διαμορφώνονται στη δημόσια σφαίρα. Η εργασία αποκαλύπτει τον ρόλο των ΜΜΕ τόσο στην αναπαραγωγή όσο και στην αμφισβήτηση της έμφυλης βίας, αναδεικνύοντας τις πολιτικές και κοινωνικές ευθύνες για την έλλειψη θεσμικής αναγνώρισης της γυναικοκτονίας στην Ελλάδα. Η μεθοδολογία βασίζεται σε ποιοτική προσέγγιση με ανάλυση περιεχομένου, επικεντρωμένη στο λόγο και στην αφήγηση που έχει ο δημόσιος διάλογος για το φαινόμενο. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε περιπτώσεις όπως η υπόθεση της Καρολαίν Κράουτς και τον αντίκτυπο που αυτή προκάλεσε στα κοινωνικά δίκτυα. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στη ρητορική που αξιοποιείται από δημόσια πρόσωπα και δημοσιογράφους κατά τη σκιαγράφηση των θυτών και των θυμάτων.

Τα ευρήματα καταδεικνύουν ότι η δημόσια αφήγηση γύρω από τη γυναικοκτονία δεν είναι ουδέτερη, αλλά αποτελεί προϊόν κοινωνικών και πολιτισμικών μηχανισμών που είτε συντηρούν έμφυλες σχέσεις εξουσίας είτε συμβάλλουν στην αποδόμησή τους.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ

Πατριαρχία, Έμφυλες σχέσεις εξουσίας, Κοινωνική ανισότητα, Δημόσιος λόγος, Αναπαράσταση των φύλων, Ρητορική του μίσους, Πολιτισμικά στερεότυπα, Ψηφιακός ακτιβισμός, Ποινική αναγνώριση. Θεσμική απουσία, Αφηγήματα βίας, Κοινωνική πρόληψη.

Υπεύθυνη Δήλωση

«Βεβαιώνω ότι είμαι η συγγραφέας αυτής της πτυχιακής εργασίας, η οποία εκπονήθηκε σύμφωνα με τον Κανονισμό Εκπόνησης Πτυχιακής Εργασίας του ΤΠΔΜΒ»

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ. 6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η έννοια της γυναικοκτονίας και η θεσμική αναγνώριση...	σελ.7
1.1 Ορισμός της γυναικοκτονίας και διακριτά χαρακτηριστικά	
1.2 Η θεσμική θέση της γυναικοκτονίας στην Ελλάδα και διεθνώς	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η παρουσίαση της γυναικοκτονίας στα ΜΜΕ.....	σελ. 8
2.1 Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ως φορέας λόγου και εξουσίας	
2.2 Ανάλυση επιλεγμένων περιπτώσεων: ο ρόλος των ΜΜΕ	
2.3 Εμφανή στερεότυπα και ρητορικά μοτίβα στην γλώσσα των ΜΜΕ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η γυναικοκτονία στα social media.....	σελ. 14
3.1 Τα social media ως πεδίο δημόσιου λόγου και αντιπαράθεσης	
3.2 Ανάλυση σχολίων (ποιοτική προσέγγιση)	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Πολιτικές ευθύνες, παιδεία και πρόληψη.....	σελ. 17
4.1 Ο ρόλος της πολιτείας και της αστυνομίας	
4.2 Εκπαίδευση και κοινωνική πρόληψη	
4.3 Η αναγκαιότητα θεσμικής αναγνώρισης της γυναικοκτονίας	
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	σελ. 18
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	σελ. 20

Εισαγωγή

Η γυναικοκτονία αποτελεί μια από τις πιο ακραίες και τραγικές εκφάνσεις της έμφυλης βίας, η οποία δεν αφορά μεμονωμένα περιστατικά αλλά αντανακλά βαθιά ριζωμένες κοινωνικές ανισότητες και πατριαρχικές δομές. Τα τελευταία χρόνια, η ελληνική κοινωνία βρίσκεται αντιμέτωπη με σειρά δολοφονιών γυναικών από συντρόφους, συζύγους ή πρώην συντρόφους, γεγονός που έχει προκαλέσει έντονες συζητήσεις τόσο στο δημόσιο όσο και στον πολιτικό λόγο. Ωστόσο, ο όρος της «γυναικοκτονίας» παραμένει νομικά ασαφής και κοινωνικά διχαστική.

Η παρούσα εργασία έχει ως στόχο να διερευνήσει πώς κατασκευάζεται και αρθρώνεται ο δημόσιος λόγος γύρω από τη γυναικοκτονία, με έμφαση στις αφηγήσεις που παράγονται από τους θεσμικούς και μηντιακούς φορείς, καθώς και από τους ίδιους τους πολίτες στο πλαίσιο της ψηφιακής δημόσιας σφαίρας. Συγκεκριμένα, μελετώνται οι γλωσσικές και ρητορικές στρατηγικές που αξιοποιούνται στα ελληνικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (δελτία ειδήσεων, εκπομπές) και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (TikTok, YouTube, Facebook), ώστε να διαμορφωθεί η δημόσια αναπαράσταση του φαινομένου. Η αφήγηση που μας ενδιαφέρει αφορά στον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται οι θύτες και τα θύματα, το πώς ερμηνεύεται η βία, ποια πλαίσια νοσηματοδότησης επιλέγονται (π.χ πάθος, ψυχολογικά προβλήματα, οικογενειακή κρίση) και πώς αυτή η κατασκευή λόγου επηρεάζει τη συλλογική κατανόηση του εγκλήματος. Η μελέτη εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο ανάλυσης της δημόσιας σφαίρας και της πολιτισμικής σημασιοδότησης της έμφυλης βίας.

Η δομή της εργασίας περιλαμβάνει τέσσερα βασικά κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στην εννοιολογική προσέγγιση της γυναικοκτονίας και στη θεσμική της αναγνώριση στην Ελλάδα και διεθνώς. Το δεύτερο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην ανάλυση του τρόπου με τον οποίο τα ελληνικά ΜΜΕ παρουσιάζουν τις γυναικοκτονίες, μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα και ρητορικές πρακτικές. Το τρίτο κεφάλαιο εξετάζει την κοινωνική πρόσληψη του φαινομένου μέσω των social media, αναδεικνύοντας τις αντιφατικές στάσεις του κοινού. Τέλος, το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται στις πολιτικές ευθύνες, την αναγκαιότητα πρόληψης μέσω της εκπαίδευσης και τη σημασία της θεσμικής αναγνώρισης της γυναικοκτονίας ως ξεχωριστής κατηγορίας εγκλήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΚΤΟΝΙΑΣ ΚΑΙ Η ΘΕΣΜΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

1.1 Ορισμός της γυναικοκτονίας και διακριτά χαρακτηριστικά

Ο όρος «γυναικοκτονία» καθιερώθηκε επιστημονικά από την Diana E. H. Russell το 1976, προκειμένου να περιγράψει τη σκοπούμενη δολοφονία μίας γυναίκας λόγω του φύλου της. Η ίδια τόνισε πως η γυναικοκτονία συνδέεται άρρηκτα με την έμφυλη ανισότητα, την πατριαρχική βία και τον έλεγχο που ασκείται στις γυναίκες από ανδρικά υποκείμενα εξουσίας. Σε αντίθεση με τον γενικότερο όρο «ανθρωποκτονία», η γυναικοκτονία φέρει σαφές κοινωνικό και πολιτισμικό υπόβαθρο, καθώς αφορά και την αναπαραγωγή της εξουσίας του άνδρα επί του γυναικείου σώματος και της ζωής.

Η γυναικοκτονία διακρίνεται από άλλες μορφές βίας για δύο βασικούς λόγους:

- α) Ο έμφυλος χαρακτήρας του εγκλήματος, καθώς η γυναίκα στοχοποιείται ακριβώς λόγω του φύλου της.
- β) Η προηγούμενη ύπαρξη κακοποιητικών σχέσεων, που συχνά προηγούνται της δολοφονίας και αποσιωπώνται κοινωνικά.

Επιπλέον, σε πολλές περιπτώσεις, τα εγκλήματα αυτά συνοδεύονται από υπέρμετρη βαρβαρότητα ή ταπείνωση του θύματος, κάτι που υποδηλώνει όχι απλώς πρόθεση εξόντωσης αλλά και συμβολικού εξευτελισμού και τιμωρίας. Οι πράξεις αυτές συχνά πυροδοτούνται από γεγονότα όπως η απόφαση της γυναίκας να αποχωρήσει από τη σχέση, να ζητήσει διαζύγιο, να δηλώσει ανεξαρτησία ή να προχωρήσει σε νέα σχέση – ή ακόμη και χωρίς καμία «πρόκληση» εκ μέρους του θύματος. Αυτή η “απουσία αφορμής” αναδεικνύει με τον πλέον σαφή τρόπο τον έλεγχο που το πατριαρχικό σύστημα διεκδικεί πάνω στα γυναικεία σώματα και τη ζωή των γυναικών συνολικά.

1.2 Η θεσμική θέση της γυναικοκτονίας στην Ελλάδα και διεθνώς

Στην Ελλάδα, παρά την αυξανόμενη κοινωνική και πολιτική συζήτηση, ο όρος «γυναικοκτονία» δεν έχει αναγνωριστεί επισήμως ως ξεχωριστό ποινικό αδίκημα. Στο ελληνικό Ποινικό Δίκαιο, οι υποθέσεις αυτές αντιμετωπίζονται ως ανθρωποκτονία από πρόθεση (άρθρο 299 ΠΚ), χωρίς διαφοροποίηση ως προς τα κίνητρα του εγκλήματος. Η απουσία της νομικής αναγνώρισης της γυναικοκτονίας, παρά τη σαφή της ταυτότητα ως έμφυλης βίας, συνεπάγεται σημαντικά προβλήματα τόσο σε επίπεδο ποινικής καταγραφής όσο και στη στατιστική αποτύπωση του φαινομένου. Αντίθετα, αρκετά κράτη έχουν προχωρήσει στη θεσμική κατοχύρωση του όρου. Η Μεξικάνικη νομοθεσία, ήδη από το 2007, ενσωμάτωσε τον όρο “feminicidio” στον ποινικό της κώδικα, αποδίδοντας βαρύτερες ποινές στους δράστες εγκλημάτων με έμφυλο χαρακτήρα. Η Ισπανία, μέσω της «Οργανικής Πράξης 1/2004», αναγνωρίζει τη βία κατά των γυναικών ως μορφή έμφυλης ανισότητας, ενσωματώνοντας την ορολογία αυτή σε επίπεδο δημοσίων πολιτικών και καταγραφών. Παράλληλα, η Κύπρος, με νομοθετική ρύθμιση του 2021, καθιέρωσε για πρώτη φορά στη νομική

της γλώσσα τον όρο ‘γυναικοκτονία’, διαμορφώνοντας ειδικό νομικό καθεστώς με αυστηρές ποινές και δημόσια ευθύνη για την πρόληψη.

Η απουσία του όρου από την ελληνική νομοθεσία δυσχεραίνει την ορατότητα του φαινομένου. Η εγκληματολογική προσέγγιση, όπως έχει επισημανθεί και από τη Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, αναδεικνύει ότι η μη αναγνώριση του έμφυλου κινήτρου, όταν υπάρχει, οδηγεί σε αποσιώπηση της κοινωνικής ρίζας της βίας.

Αξίζει να σημειωθεί πως διεθνείς οργανισμοί, όπως ο ΟΗΕ, μέσω του UN Women, καθώς και η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης (η οποία έχει επικυρωθεί από την Ελλάδα), αναγνωρίζουν ρητά την ανάγκη καταγραφής και αντιμετώπισης της βίας κατά των γυναικών ως διακριτής και διαρθρωτικής μορφής βίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΚΤΟΝΙΑΣ ΣΤΑ ΜΜΕ

2.1 Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ως φορέας λόγου και εξουσίας

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης δεν λειτουργούν μόνο ως απλοί μεταδότες πληροφορούν, αλλά ως σχηματιστές και διαμορφωτές κοινωνικού λόγου, αντιλήψεων και στάσεων. Η θεωρία της κοινωνικής κατασκευής της πραγματικότητας (Berger & Luckmann, 1966) έχει καταδείξει ότι τα μέσα δεν αποτυπώνουν παθητικά την πραγματικότητα, αλλά την κατασκευάζουν μέσω της επιλογής, της γλώσσας και της έμφασης που δίνουν σε συγκεκριμένα γεγονότα ή αφηγήσεις.

Στην περίπτωση των γυναικοκτονιών, τα ΜΜΕ λειτουργούν ως φορείς ιδεολογικών μηνυμάτων, συχνά ενισχύοντας ή αναπαράγοντας στερεότυπα φύλου, ενοχοποιώντας το θύμα ή εξανθρωπίζοντας τον θύτη. Το φαινόμενο αυτό εξηγείται μέσα από τη θεωρία του framing (Entman, 1993), σύμφωνα με την οποία η επιλογή της γλώσσας, των εικόνων και της θεματοποίησης ενός γεγονότος καθορίζει την κατανόηση και ερμηνεία του από το κοινό.

Αντί να προσεγγίζεται η γυναικοκτονία ως συστηματικό πρόβλημα που πηγάζει από την έμφυλη ανισότητα, παρατηρείται συχνά προσωποκεντρική παρουσίαση των υποθέσεων με δραματοποίηση, ψυχολογικοποίηση και συναισθηματική φόρτιση. Το φαινόμενο της λεγόμενης «τηλεοπτικής ανθρωποφαγίας» συχνά επιδεινώνει τη δημόσια συζήτηση, μετατρέποντας την υπόθεση σε θεαματικό προϊόν προς κατανάλωση, αντί για ευκαιρία συλλογικής ενδοσκόπησης και κοινωνικής ευαισθητοποίησης.

Πέρα από την επιλογή του τί θα ειπωθεί, εξίσου σημαντικό είναι ποιος μιλά και με ποια ιδιότητα. Οι δημοσιογράφοι και οι παρουσιαστές επιτελούν έναν ρόλο που δεν είναι ουδέτερος, μέσα από τις ερωτήσεις τους, τη διακοπή των προσκεκλημένων ή τη διαχείριση της συναισθηματικής φόρτισης, ασκούν έλεγχο στο αφήγημα που τελικά μεταδίδεται.

Αξιοσημείωτο είναι ότι αρκετά ΜΜΕ στην Ελλάδα, αντί να υιοθετήσουν έναν προσεκτικό, ενημερωτικό και ενσυναισθηματικό λόγο, ενδίδουν σε γλωσσικές πρακτικές που αποπλαισιώνουν τη φύση του εγκλήματος: όροι όπως «έγκλημα

πάθους», «οικογενειακή τραγωδία» ή «συζυγικός καυγάς» υποβαθμίζουν την πραγματική διάσταση της βίας, ενισχύοντας μια αντίληψη «εξαιρέσεως» και όχι «κανόνα». Παράλληλα, η περιγραφή των θυμάτων με όρους όπως «άτυχη», «όμορφη», «καλή μάνα» κ.λπ., αν και εμφανίζεται ως φιλοφρόνηση, συντηρεί τη σύνδεση της γυναικείας αξίας με τα παραδοσιακά κοινωνικά στερεότυπα. Αντίστοιχα, οι θύτες παρουσιάζονται πολλές φορές ως πρόσωπα που υπήρξαν «ψυχικά πιεσμένα», «παρασυρμένα από τα συναισθήματα» ή ακόμη ως υπερβολικά ερωτευμένοι- εικόνα που μετατοπίζει την ευθύνη και τους παρουσιάζει ως «θύματα» κάποιας υποθετικής αδικίας από τη γυναίκα. Η παρουσίαση αυτή δημιουργεί σύγχυση ως προς τη φύση του εγκλήματος, καθώς υπονομεύει τον ποινικό του χαρακτήρα και ενισχύει την αντίληψη ότι πρόκειται για συναισθηματική εκτροπή και όχι για δομική μορφή βίας.

Τέλος, είναι σημαντικό να επισημανθεί πως η επιλεκτικότητα στην κάλυψη των υποθέσεων (όσον αφορά την εθνική καταγωγή, την κοινωνική τάξη, το μορφωτικό επίπεδο του θύματος) αποκαλύπτει βαθύτερες ιδεολογικές προτεραιότητες των ΜΜΕ. Ορισμένες υποθέσεις γυναικοκτονιών αποκτούν προβολή, ενώ άλλες υποβαθμίζονται ή παραλείπονται εντελώς, διαμορφώνοντας έτσι μία άνιση δημόσια εικόνα για το φαινόμενο.

2.2 Ανάλυση επιλεγμένων περιστάσεων: ο ρόλος των ΜΜΕ στη διαμόρφωση του αφηγήματος

Η τηλεοπτική κάλυψη των γυναικοκτονιών στην Ελλάδα αποτυπώνει όχι μόνο την κοινωνική βαρύτητα του φαινομένου, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης επηρεάζουν την πρόσληψη της βίας από το κοινό, είτε μέσω της συναισθηματικής εκμετάλλευσης είτε μέσω της αλλοίωσης του δημόσιου διαλόγου. Η ανάλυση των περιστάσεων που παρατίθενται παρακάτω τεκμηριώνει με σαφήνεια τα παραπάνω.

Υπόθεση Ερατούς Μανωλακέλη: η σιωπή πίσω από την κάμερα

Η Ερατώ Μανωλακέλη δολοφονήθηκε από τον εν διαστάσει σύζυγό της το 2019 στη Λέσβο, ενώ είχε υποβάλει αίτηση διαζυγίου και είχε προηγηθεί έντονη κακοποιητική συμπεριφορά. Η δολοφονία σημειώθηκε μπροστά στην ανήλικη κόρη τους, γεγονός που προσέδωσε ακόμη μεγαλύτερη κοινωνική φόρτιση στην υπόθεση.

Στην περίπτωση της δολοφονίας της Ερατούς Μανωλακέλη, η οποία παρουσιάστηκε από πλήθος τηλεοπτικών εκπομπών, καταγράφεται η χαρακτηριστική προσπάθεια ελέγχου του λόγου των συγγενών του θύματος. Η μητέρα της Ερατούς, Ελένη Κρεμαστιώτη, εξέτασε τη σαφή ανάγκη αλλαγής του νομικού πλαισίου, ζητώντας την αυστηριοποίηση των ποινών για τους θύτες. Ωστόσο, όπως παρατηρείται στο υλικό, οι δημοσιογράφοι δεν της επέτρεψαν να αναπτύξει ελεύθερα τη σκέψη της, επιλέγοντας να την κατευθύνουν σε συναισθηματικό χαρακτήρα, δηλώσεις υποβαθμίζοντας έτσι την πολιτική της τοποθέτηση.

Το παράδειγμα αυτό αναδεικνύει το δίλημμα ανάμεσα στην αφήγηση και την «εκμετάλλευση» του πένθους, καθώς και τη συνήθη δημοσιογραφική πρακτική να

εστιάζουν σε προσωπικές συναισθηματικές αντιδράσεις παρά σε κοινωνικά ή πολιτικά αιτήματα.

Υπόθεση Καρολαίν – Χαρακτηρισμός δράστη ως «βλάκα»

Η Καρολαίν Κράουτς δολοφονήθηκε το 2021 από τον σύζυγό της, Μπάμπη Αναγνωστόπουλο, στο σπίτι τους στα Γλυκά Νερά, ενώ το βρέφος τους βρισκόταν δίπλα τους. Ο δράστης απέκρυψε το έγκλημα για 37 ημέρες, ισχυριζόμενος πως οι δράστες ήταν «αλλοδαποί» που εισέβαλαν στο σπίτι- ψέμα που αναπαράχθηκε αρχικά από τα ΜΜΕ χωρίς επαλήθευση.

Ο Αναγνωστόπουλος εμφανιζόταν δημόσια συντετριμμένος, ενώ το παρουσιαστικό του (νεαρός, «ευγενικός», πιλότος) και η δημόσια εικόνα του καλλιέργησαν ένα αίσθημα συμπάθειας στο πρόσωπό του. Το περιστατικό αυτό καταδεικνύει τον ρόλο των ΜΜΕ στη διαμόρφωση θετικής εικόνας για τον θύτη, πριν ακόμη αποκαλυφθεί η αλήθεια.

Η κάλυψη της υπόθεσης της Καρολαίν Κράουτς από την τηλεόραση αποτέλεσε ένα από τα πιο έντονα παραδείγματα επιλεκτικής αντιμετώπισης του θύτη. Ο συνδικαλιστής της αστυνομίας Σταύρος Μπαλάσκας χαρακτήρισε τον δολοφόνο Μπάμπη Αναγνωστόπουλο ως «βλάκα», υπονοώντας ότι εάν είχε δράσει με μεγαλύτερη «εξυπνάδα»- δηλαδή αν είχε επικαλεστεί «βρασμό ψυχής» και είχε καλέσει εγκαίρως την αστυνομία – θα είχε λάβει ευνοϊκότερη μεταχείριση. Η δήλωση αυτή προκάλεσε κοινωνική κατακραυγή, καθώς εστίαζε όχι στην ηθική απαξία της γυναικοκτονίας, αλλά στην τεχνική διαχείριση της ποινής.

Αυτή η τοποθέτηση αναδεικνύει τη μεροληπτική ρητορική υπέρ των δραστών, αλλά και την επικίνδυνη ελαστικότητα με την οποία μπορεί να αντιμετωπίζονται βίαια εγκλήματα κατά των γυναικών, όταν αναλύονται μέσα από την λογική του «πώς θα την γλιτώσει κανείς».

Γυναικοκτονία στις Σέρρες- απόπειρα απονομηματοδότησης

Στις Σέρρες, γυναίκα δολοφονήθηκε από το σύζυγό της, τα ΜΜΕ να εστιάζουν στον «ψυχισμό» του δράστη και στα οικονομικά του προβλήματα. Η γυναίκα φέρεται να είχε ζητήσει διαζύγιο και να αντιμετώπισε απειλές. Στην υπόθεση της γυναικοκτονίας στις Σέρρες, καταγράφεται εκ νέου η προσπάθεια ψυχολογικοποίησης του θύτη.

Ο δράστης παρουσιάστηκε από δημοσιογράφους ως «κλειστός χαρακτήρα», «άνθρωπος με σοβαρό πρόβλημα υγείας» και «οικονομικά εξαρτώμενος από τη σύζυγό του». Με αυτόν τον τρόπο, μετατοπίζεται το επίκεντρο της αφήγησης από την πράξη στην δικαιολόγηση της συμπεριφοράς του θύτη, συντηρώντας την ιδέα ότι η γυναικοκτονία αποτελεί «ιδιαίτερη περίπτωση» και όχι έκφραση ενός δομικού προβλήματος. Αντί να παρουσιαστεί η συστημική διάσταση του εγκλήματος, τα ρεπορτάζ υιοθέτησαν όρους όπως «κακός καιρός», «τραγωδία της μοίρας» ή «κατάρρευση ενός ευάλωτου άνδρα», αποσιωπώντας την έμφυλη διάσταση.

Η αντίθεση με την υπόθεση είναι προφανής: ενώ στην πρώτη ο θύτης παρουσιάστηκε ως ψυχρός και υπολογιστικός, στη δεύτερη παρουσιάζεται περίπου

ως θύμα των συνθηκών, ενισχύοντας μια αντιστικτική αντιμετώπιση παρόμοιων εγκλημάτων ανάλογα με το κοινωνικό ή συναισθηματικό προφίλ του δράστη.

Υπόθεση Κυριακής Γρίβα- μετατόπιση του πλαισίου σε πολιτικό πεδίο

Η Κυριακή Γρίβα δολοφονήθηκε στις 1 Απριλίου 2024 έξω από το Αστυνομικό Τμήμα Αγίων Αναργύρων από τον πρώην σύντροφό της, λίγο αφότου είχε ζητήσει βοήθεια από την αστυνομία. Παρά τις εκκλήσεις της, δεν της παρείχαν συνοδεία, λέγοντάς της ότι τα «περιπολικά δεν είναι ταξί». Ο δράστης τη μαχαίρωσε επανειλημμένα μπροστά σε αστυνομικό, ενώ στη συνέχεια επιχείρησε να εμφανιστεί μετανοημένος. Η υπόθεση ανέδειξε τη θεσμική ανεπάρκεια στη προστασία των θυμάτων της έμφυλης βίας.

Ο Γιώργος Λιάγκας, στην εκπομπή του για τη γυναικοκτονία της Κυριακής έξω από το αστυνομικό τμήμα, επέλεξε να μετατρέψει τη συζήτηση σε άμεση πολιτική επίθεση. Χρησιμοποιώντας ανοικτά υβριστικούς και φορτισμένους χαρακτηρισμούς, κατηγόρησε την κυβέρνηση και την ΕΛ.ΑΣ. για πλήρη αδιαφορία, τονίζοντας πως «δε μπορούμε να δίνουμε ευθύνες σε μια γυναίκα που έχει δολοφονηθεί». Παρότι η στάση του απέχει από την παθητική ή στερεοτυπική παρουσίαση των περιστατικών, εντούτοις, η χρήση ακραίου ύφους και λαϊκιστικής ρητορικής ενδέχεται να αποδυναμώσει τη σοβαρότητα της κριτικής και να μετατρέψει την πράξη υπεράσπισης σε τηλεοπτικό θεατρικό παιχνίδι.

2.3 Εμφανή στερεότυπα και ρητορικά μοτίβα στη γλώσσα των ΜΜΕ

Η γλώσσα που χρησιμοποιούν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης δεν αποτελεί απλή μορφή περιγραφής της πραγματικότητας. Είναι βαθιά πολιτισμικά φορτισμένη και φέρει εντός τις κοινωνικές νοηματοδοτήσεις, προκαταλήψεις και ιεραρχήσεις. Στην περίπτωση της γυναικοκτονίας, η γλωσσική επιλογή αποκαλύπτει τον τρόπο με τον οποίο τα ΜΜΕ μπορούν να ενισχύσουν, να συσκοτίσουν ή να υπονομεύσουν την έμφυλη διάσταση της βίας.

Α. Ο εξευγενισμός της βίας από «γυναικοκτονία» σε «οικογενειακή τραγωδία»

Συχνή πρακτική στα ελληνικά μέσα είναι η χρήση ευφημιστικών εκφράσεων που απονευρώνουν τη φύση του εγκλήματος. Όροι όπως «οικογενειακή τραγωδία», «καυγάς που ξέφυγε», «έγκλημα πάθους» ή «ασυνήθιστη εξέλιξη» αντικαθιστούν τη σαφή και πολιτικά φορτισμένη λέξη «γυναικοκτονία». Αυτή η επιλογή αποπολιτικοποιεί την πράξη και την παρουσιάζει ως μεμονωμένο περιστατικό, ενισχύοντας την κοινωνική αντίληψη ότι πρόκειται για «εξαιρέσεις» και όχι για έκφραση πατριαρχικής κανονικότητας.

Παρόμοιες αφηγήσεις έχουν καταγραφεί και στην τέχνη: στον ελληνικό κινηματογράφο, η φράση «Στέλλα, κρατάω μαχαίρι» από την ταινία του Μιχάλη Κακογιάννη (1955), παρουσιάζει την έμφυλη βία ως πράξη απόγνωσης, πάθους ή

δικαιώματος πάνω στη ζωή με αφηγηματικά μοτίβα τιμής και ζήλειας, βλέπουμε τον δράστη να παρουσιάζεται ως τραγική φιγούρα. Ακόμα και σε ιστορικές υποθέσεις όπως της Σπυριδούλας ή της Κωσταλέξης, η γυναίκα (παραδουλεύτρα, κόρη, υποτακτική) βιώνει την εξουσία όχι ως σύντροφος αλλά ως έμφυλα εξαρτημένο υποκείμενο.

B. Ενοχοποίηση του θύματος: η ρητορική του «γιατί δεν έφυγε;»

Ένα από τα επαναλαμβανόμενα ρητορικά σχήματα είναι αυτό της ευθύνης του θύματος για την τύχη του. Σχόλια όπως «γιατί έμεινε μαζί του;», «δεν έβλεπε τα σημάδια», ή «τρία χρόνια τον άντεχε;» αποδίδουν μερίδιο ευθύνης στην γυναίκα, αμφισβητώντας τη νοητική ή ηθική της ικανότητα να προστατεύσει τον εαυτό της. Η λογική αυτή αγνοεί πλήρως τους μηχανισμούς εξάρτησης και φόβου που βιώνει ένα θύμα έμφυλης κακοποίησης. Τέτοιες φράσεις αναπαράγουν την κανονικοποίηση της βίας, αφού ενέχουν την υπόρρητη πεποίθηση ότι η γυναίκα «έπρεπε» να είχε προβλέψει ή αποφύγει την κατάληξη. Η αποτυχία να διαφύγει παρουσιάζεται ως ενοχή, αποδυναμώνοντας έτσι τη θέση του θύματος στη δημόσια συζήτηση.

Η αντίφαση με την επικρατούσα «μιντιακή θετικότητα» είναι εντυπωσιακή: σε memes ή τηλεοπτικά σλόγκαν προωθείται διαρκώς το μήνυμα «αν σε κακοποιεί φύγε», «να αγαπάς τον εαυτό σου» ή «να φεύγεις από τοξικές σχέσεις». Ωστόσο, αυτή η επιφανειακή κουλτούρα ενδυνάμωσης έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα: οι κρατικές δομές φιλοξενίας και οικονομικής στήριξης είναι ελάχιστες, ενώ μία γυναίκα χωρίς εισόδημα, παιδιά ή επαγγελματική αυτονομία δύσκολα μπορεί να απεγκλωβιστεί από έναν κακοποιητικό σύντροφο. Η απόσταση ανάμεσα στη ρητορική και την υλική δυνατότητα διαφυγής είναι τεράστια.

Γ. Ψυχιατρικοποίηση και αποπολιτικοποίηση του θύτη

Σε πολλές περιπτώσεις παρατηρείται η προσπάθεια ψυχολογικής ή ιατρικής εξήγησης της βίας, όπως «ήταν κλειστός χαρακτήρας», «αντιμετώπιζε προβλήματα υγείας», «ήταν υπό πίεση», ή ακόμα «έχασε τον έλεγχο». Η πρακτική αυτή ατομικοποιεί την ευθύνη του θύτη, μετατρέποντας τον σε «θύμα» της κατάστασης ή της ψυχικής του κατάστασης. Με τον τρόπο αυτό, η πράξη αποσυνδέεται από τις κοινωνικές και πολιτικές της ρίζες – τη θέση της γυναίκας στην πατριαρχική κοινωνία και τη συστηματική φύση της έμφυλης βίας.

Το ίδιο μοτίβο ενισχύεται και από το νομικό σύστημα. Σε πολλές περιπτώσεις, η υπεράσπιση των δραστών στηρίζεται στην έννοια του «βρασμού ψυχής» ή της ψυχικής αστάθειας, επιδιώκοντας επεικέστερη ποινική μεταχείριση. Η επίκληση αυτών των επιχειρημάτων αποδυναμώνει τη θεσμική δυνατότητα να αναγνωριστεί η πράξη ως γυναικοκτονία – κάτι που θα μπορούσε να διορθωθεί με την καθιέρωση της έννοιας στο νομικό σύστημα.

Δ. Εξανθρωπισμός του δράστη – μυθοποίηση της σχέσης

Ο δράστης, ιδίως όταν πρόκειται για σύζυγο, πατέρα ή σύντροφο, παρουσιάζεται με τρόπο που ενισχύει τη συναισθηματική ταύτιση του κοινού μαζί του: «αγαπούσε την οικογένειά του», «έδειχνε σωστός άνθρωπος», «κανείς δε το περίμενε». Αυτή η ρητορική ανασχηματίζει την πράξη ως ‘‘παραστράτημα’’ ενός κατά τα άλλα φυσιολογικού ανθρώπου, αντί ως το τελικό στάδιο μια διαρκούς κακοποιητικής σχέσης. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ακόμη και η γυναικοκτονία παρουσιάζεται ως συνέχεια μιας ‘‘παράφορης’’ αγάπης ή απογοήτευσης, όπως φαίνεται και από φράσεις που χρησιμοποιούνται σε τηλεοπτικές εκπομπές: «την αγαπούσε αλλά δεν άντεξε», «είχε εμμονή γιατί δε μπορούσε να την ξεπεράσει». Πρόκειται για ρομαντικοποίηση της βίας, η οποία εδράζεται σε βαθιά ριζωμένα στερεότυπα περί ανδρικής κυριαρχίας και ‘‘δικαιώματος’’ στην απόρριψη.

Παραδείγματα αυτής της αφήγησης βρίσκουμε και στο δημόσιο λόγο: «Ήταν καλό παιδί, δεν είχε δώσει ποτέ δικαίωμα», «πέσαμε από τα σύννεφα», λένε συχνά γείτονες ή συγγενείς. Το μοτίβο του ‘‘ήσυχου, ήρεμου δράστη’’ λειτουργεί ως μηχανισμός απονοματοδότησης της πράξης, ο φόνος μετατρέπεται σε παρέκκλιση μιας ‘‘κανονικής’’ προσωπικότητας και όχι σε συνέχεια μιας κουλτούρας ελέγχου. Αυτό ενισχύει την πεποίθηση πως ο άνδρας, ειδικά όταν ‘‘δεν είχε ξαναπροβληματίσει’’, δικαιούται έμμεσα να αντιδράσει, ακόμη και με βία, στην απώλεια ελέγχου.

Ε. Θεαματοποίηση και συναισθηματική υπερβολή

Η γυναικοκτονία συχνά καλύπτεται με υπερβολική συναισθηματική φόρτιση, δραματικούς τίτλους και επαναλήψεις της ωμής περιγραφής των εγκλημάτων. Παραδείγματα περιλαμβάνουν εκφράσεις όπως: «την κατέσφαξε», «τη μαχαίρωσε 17 φορές», «τη βρήκαν με τα παιδιά της δίπλα της». Η επιμονή σε αυτές τις λεπτομέρειες δεν λειτουργεί ενημερωτικά, αλλά εντυπωσιοθηρικά, προσελκύοντας το ενδιαφέρον του κοινού μέσα από την αίσθηση σοκ και τρόμου. Η υπερπροβολή των λεπτομερειών αυτών μπορεί να οδηγήσει σε απονεύρωση της πράξης, δηλαδή σε απώλεια της ηθικής βαρύτητας του γεγονότος, αφού η συνεχής έκθεση στο τραύμα δημιουργεί αδιαφορία ή κατανάλωση της βίας ως ‘‘τηλεοπτικό προϊόν’’.

Για παράδειγμα, στην υπόθεση της Καρολάιν, τα ΜΜΕ επαναλάμβαναν σκηνές με το βρέφος πάνω από τη νεκρή μητέρα του. Επίσης, στην υπόθεση της Κυριακής, γίνονταν live συνδέσεις από το σημείο της δολοφονίας, με επαναλαμβανόμενες λεπτομέρειες για τον αριθμό των μαχαιριών και την παρουσία αστυνομικών. Αντί να ενισχύεται η πρόληψη, δημιουργείται κουλτούρα εθισμού στο σοκ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΓΥΝΑΙΚΟΚΤΟΝΙΑ ΣΤΑ SOCIAL MEDIA

3.1 Τα social media ως πεδίο δημόσιου λόγου και αντιπαράθεσης

Η εμφάνιση και η μαζική χρήση των social media έχει μεταβάλει ριζικά τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνεται και διακινείται ο δημόσιος λόγος για κοινωνικά φαινόμενα όπως η γυναικοκτονία. Οι πλατφόρμες όπως το TikTok, το YouTube, το Facebook και το Instagram δε λειτουργούν πλέον απλώς ως εναλλακτικοί δίαυλοι ενημέρωσης, αλλά και ως χώροι συμμετοχής, διαμαρτυρίας, αποδόμησης ή και αναπαραγωγής έμφυλων στερεοτύπων.

Η φύση των social media προσφέρει αμεσότητα, πολυφωνία και διάδραση, επιτρέποντας στους πολίτες να εκφράζουν άμεσα τη γνώμη τους, να σχολιάζουν δημόσια γεγονότα και να συμμετέχουν δημόσια γεγονότα και να συμμετέχουν σε διαδικτυακά κινήματα. Παράλληλα, όμως, αυτά τα χαρακτηριστικά ενέχουν και τον κίνδυνο της ρητορικής έντασης, της παραπληροφόρησης και της αναπαραγωγής μισογυνικών αντιλήψεων. Η συμμετοχή του κοινού στο λόγο γύρω από τις γυναικοκτονίες εκφράζεται συχνά μέσω: α) σχολίων κάτω από βίντεο ενημερωτικού περιεχομένου ή μαρτυριών, β) παραγωγής περιεχομένου από ιδιώτες (π.χ. TikTok creators, vlogs), γ) δημόσιων διαλόγων ή αντιπαραθέσεων στα σχόλια, δ) hashtags και διαδικτυακών καμπανιών (π.χ. #γυναικοκτονία, #justicefor..).

Αυτός ο λόγος είναι ιδιαίτερα αντιφατικός και συγκρουσιακός. Από τη μία πλευρά, τα κοινωνικά δίκτυα ενισχύουν τη δημόσια ορατότητα του φαινομένου, δημιουργώντας κοινωνική πίεση και διατηρώντας το θέμα στην επικαιρότητα. Από την άλλη, δίνουν βήμα σε σεξιστικές, αρνητικές ή επιθετικές φωνές, οι οποίες αμφισβητούν την ύπαρξη της γυναικοκτονίας ως διακριτού φαινομένου ή μετατοπίζουν τη συζήτηση σε πλαίσιο «αντι-ισότητας».

Σε αυτό το πλαίσιο, έντονη παρουσία έχουν πρόσωπα και διαδικτυακές κοινότητες που διακινούν ή ενισχύουν αντιφεμινιστικό και μισογυνικό λόγο. Ενδεικτικά, ο Andrew Tate και τα λεγόμενα “Alpha Male Podcasts” αποτελούν διεθνώς πόλους αναφοράς για χρήστες που υιοθετούν ρητορικές ελέγχου και εξουσίας πάνω στις γυναίκες. Αντίστοιχα, στην ελληνική σφαίρα, σελίδες και ομάδες όπως “Όχι, δεν είσαι μισογύνης” και οι “Ενεργοί Μπαμπάδες” παρουσιάζονται ως υποστηρικτές των ανδρικών δικαιωμάτων, ωστόσο προβάλλουν συχνά θέσεις που αμφισβητούν την ύπαρξη έμφυλης βίας και στοχοποιούν το φεμινιστικό κίνημα.

Παραδείγματα:

Στο TikTok, για παράδειγμα, κάτω από βίντεο με τίτλους όπως «Η λίστα των γυναικοκτονιών στην Ελλάδα» (Νατάσα Γιαμαλή), εντοπίζοντας πολυφωνικά σχόλια που κυμαίνονται από την στήριξη στο αίτημα θεσμικής αναγνώρισης της γυναικοκτονίας έως τον ευθύ αρνητισμό:

- Σχόλια όπως:
 - «Η “συνταγή Μπαλάσκα” είναι ό,τι πιο βολικό για αυτά τα αποβράσματα»
 - «Η πολιτεία είναι απούσα, οι γυναίκες δεν έχουν που να πάνε», δείχνουν την αγανάκτηση και την απαίτηση για αλλαγή.

- Άλλα σχόλια, όμως, αμφισβητούν τη συστηματικότητα της έμφυλης βίας:
 - «Και οι άνδρες πεθαίνουν, αλλά κανείς δεν το λέει»
 - «Γιατί δεν λέτε για την άλλη που σκότωσε τον άνδρα της;»
 - «Ανθρωποκτονία λέγεται, όχι γυναικοκτονία», αναδεικνύουν τον αντίλογο που υποβιβάζει το ζήτημα, αρνούμενοι την έννοια της έμφυλης διάκρισης.

Αυτή η ρητορική αποκαλύπτει μία κοινωνική διχοστασία: από την μία πλευρά βρίσκεται ένα μέρος του πληθυσμού που αναγνωρίζει τη γυναικοκτονία ως αποτέλεσμα μιας βαθιάς πατριαρχικής κουλτούρας, από την άλλη, εμφανίζονται φωνές που είτε αρνούνται την ύπαρξή της, είτε επιχειρούν να την σχετικοποιήσουν μέσω μιας φαινομενικά ‘‘ουδέτερης’’ ισοτιμίας.

3.2 Ανάλυση σχολίων (ποιοτική προσέγγιση)

Η ποιοτική ανάλυση σχολίων στα κοινωνικά δίκτυα βασίστηκε στην παρακολούθηση και καταγραφή σχολίων σε πλατφόρμες όπως το YouTube, το TikTok και το Facebook, κάτω από βίντεο και αναρτήσεις σχετικές με υποθέσεις γυναικοκτονιών αλλά και παρακολουθώντας τηλεοπτικές εκπομπές. Στόχος ήταν να αναδειχθεί το είδος των αντιδράσεων που εκφράζονται από το κοινό και ο τρόπος με τον οποίο το φαινόμενο αυτό προσλαμβάνεται από την κοινωνία.

Στην πλειονότητα των σχολίων παρατηρείται μια έντονα πολωμένη στάση: από την μία πλευρά, υπάρχουν σχόλια που εκφράζουν θλίψη, οργή και αλληλεγγύη προς τα θύματα, ζητώντας δικαιοσύνη, θεσμικές αλλαγές και αναγνώριση της γυναικοκτονίας. Από την άλλη, όμως, υπάρχει και μεγάλος αριθμός σχολίων που αμφισβητούν την έννοια του εγκλήματος, υπονοούν ενοχή των θυμάτων, ή διατυπώνουν σαφή μισογυνικά σχόλια. Σε ορισμένες περιπτώσεις γίνεται αναφορά στον θύτη ως «καταπιεσμένο» ή «θύμα» της σχέσης, ενώ δεν λείπουν τα ειρωνικά ή προσβλητικά σχόλια του τύπου «κάτι της έκανε και αυτός», «τον έφτασε στα άκρα», «όλες ίδιες είναι».

Ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο είναι η χρήση της ειρωνείας ή του χιούμορ, ακόμη και σε βίντεο που έχουν ως θέμα τους τον θάνατο μιας γυναίκας. Μιμίδια (memes), emoji, ειρωνικά hashtags ή γελοιοποίηση της σοβαρότητας του εγκλήματος. Η πρακτική αυτή δε συνιστά απλώς «κακή αισθητική», λειτουργεί ως εργαλείο κανονικοποίησης της βίας και απαξίωσης της πολιτικής διάστασης της γυναικοκτονίας. Αντίθετα, μία άλλη ομάδα σχολίων προχωρά σε βαθύτερες τοποθετήσεις, κάνοντας λόγο για θεσμικές ευθύνες, την αδυναμία προστασίας των θυμάτων και την ανάγκη ουσιαστικής υποστήριξης των γυναικών από την πολιτεία. Εμφανίζονται συχνά σχόλια που επικαλούνται εμπειρίες («μου έχει συμβεί και εμένα», «έτσι ξεκινάει και μετά...») ή αναφέρονται σε περιστατικά απραξίας της αστυνομίας, προτείνοντας λύσεις ή απαιτώντας αλλαγές. Αυτό δείχνει ότι η διαδικτυακή σφαίρα, μπορεί να λειτουργήσει και ως χώρος συλλογικής ενσυναίσθησης και πολιτικοποίησης.

Η ποιοτική αυτή προσέγγιση κατέδειξε ότι τα σχόλια στα κοινωνικά δίκτυα δεν είναι μόνο εκφράσεις προσωπικής άποψης αλλά πολιτισμικά κείμενα, τα οποία

αντικατοπτρίζουν ευρύτερες κοινωνικές αντιλήψεις για το φύλο, τη βία και την εξουσία. Η πολυμορφία, αλλά και η ένταση των αντιδράσεων, φανερώνει ότι το ζήτημα της γυναικοκτονίας αποτελεί σημείο ιδεολογικής σύγκρουσης.

Από την ανάλυση των σχολίων που συγκεντρώθηκαν, προκύπτουν ορισμένα επαναλαμβανόμενα ρητορικά μοτίβα και στάσεις, τα οποία εντάσσονται στις εξής θεματικές:

A. Σχόλια που στηρίζουν την ορατότητα και αναγνωρίζουν το έμφυλο υπόβαθρο

Ορισμένα σχόλια που εντοπίζονται κάτω από βίντεο ενημερωτικού ή καταγγελτικού χαρακτήρα (TikTok, YouTube) αναδεικνύουν τη δίκαιη αγανάκτηση του κοινού και συνιστούν μια μορφή ψηφιακού ακτιβισμού:

- «Η "συνταγή Μπαλάσκα" για αυτά τα αποβράσματα είναι ότι πιο βολικό»
- «Ανυπεράσπιστες γυναίκες και ανήλικα, που δεν έχουν τρόπο να προστατευτούν»
- «Δεν μπορούμε να δίνουμε ευθύνες σε μια γυναίκα που έχει δολοφονηθεί»

Τα σχόλια αυτά τεκμηριώνουν την ύπαρξη ενός ευαισθητοποιημένου κοινού που εντοπίζει τις θεσμικές και κοινωνικές ευθύνες και εναντιώνεται στον λόγο που θυματοποιεί ξανά τα θύματα ή εξανθρωπίζει τους θύτες. Το ύφος τους είναι δηλωτικό, οργισμένο, αλλά πολιτικά και ηθικά σαφές.

B. Αρνητικός και αντι-φεμινιστικός λόγος: η «λογική της ισοτιμίας»

Ιδιαίτερη σημασία έχουν τα σχόλια που αμφισβητούν την έννοια της γυναικοκτονίας με επιχειρήματα τύπου «και άντρες σκοτώνονται», υιοθετώντας μία ρητορική ψευδο-ισότητα, η οποία συγκαλύπτει τις δομικές σχέσεις εξουσίας.

- «Εντωμεταξύ, πέθαναν και 3 άντρες μέχρι τώρα, αλλά μόνο για τις γυναικοκτονίες ξέρετε να λέτε»
- «Γιατί δεν λέτε για την άλλη που έκοψε τον άντρα της στην Άρτα με το τσεκούρι;»
- «Γιατί δεν την είπατε ανδροκτονία;»

Αυτές οι παρεμβάσεις, που εμφανίζονται κυρίως από ανώνυμους ή ψευδώνυμους λογαριασμούς, αποτυπώνουν μια διάχυτη αποστροφή απέναντι στο φεμινιστικό αίτημα και χαρακτηρίζονται από ρητορική σύγχυση: δεν αναγνωρίζεται η διαφορά ανάμεσα σε μεμονωμένες πράξεις βίας και στη συστηματική, έμφυλα προσδιορισμένη βία κατά των γυναικών. Η «ανδροκτονία» προβάλλεται ως αντίβαρο, όχι ως έννοια ουσίας, αλλά ως εργαλείο χλευασμού και αντιπερισπασμού.

Γ. Ρητορική μίσους και κανονικοποίηση της βίας

Ακόμα πιο προβληματικά είναι σχόλια που περιέχουν πλήρη ηθική αντιστροφή, συχνά με σαρκασμό ή ειρωνεία, υπονοώντας ότι η γυναίκα «το άξιζε» ή ότι ο δράστης «είχε λόγο»:

- «Γιατί την σκότωσε. Γιατί δεν τα λες αυτά; Ίσως να καθάρισε την κανόνια»

- «Καλά τρία χρόνια τι έκανε αυτή η κοπέλα με αυτόν τον άνθρωπο;»

Πρόκειται για προβληματικά παραδείγματα ρητορικής ανοχής ή και δικαιολόγησης του εγκλήματος, τα οποία, ακόμη κι αν προβάλλονται ως “απορίες”, ουσιαστικά μεταθέτουν την ευθύνη από τον θύτη στο θύμα. Επιπλέον, αποτελούν ένδειξη της ευκολίας με την οποία η έμφυλη βία υποβαθμίζεται, όταν ο δημόσιος διάλογος δεν ελέγχεται θεσμικά ή δεν ακολουθεί δεοντολογικούς κανόνες.

Δ. Ανωνυμία και απουσία λογοδοσίας

Ο παράγοντας της ανωνυμίας ή του «ψηφιακού προσωπείου» ενισχύει την επιθετικότητα του λόγου. Χρήστες όπως ο «Γιάννης Πλήρως Ανεμβολίαστος» ή ο «usera9rf19guyd» αποτελούν τυπικά παραδείγματα διαδικτυακών υποκειμένων χωρίς κοινωνική ευθύνη. Η απουσία ταυτότητας επιτρέπει την έκφραση ακόμα και ακραίων θέσεων, συμβάλλοντας σε μια κουλτούρα ατιμωρησίας του ψηφιακού λόγου, ενίοτε με σοβαρές κοινωνικές συνέπειες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΥΘΥΝΕΣ, ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΨΗ

4.1 Ο ρόλος της πολιτείας και της αστυνομίας

Η πολιτεία φέρει καθοριστικό ρόλο στην πρόληψη της έμφυλης βίας και την προστασία των θυμάτων. Παρά τις υπάρχουσες νομικές προβλέψεις και την ύπαρξη δομών υποστήριξης (όπως οι ξενώνες φιλοξενίας και οι γραμμές βοήθειας), τα περιστατικά γυναικοκτονιών συνεχίζουν να καταγράφονται με ανησυχητική συχνότητα. Συχνά, η παρέμβαση των κρατικών μηχανισμών γίνεται είτε καθυστερημένα είτε ανεπαρκώς. Πολλά θύματα έχουν καταγγείλει αδιαφορία, απαξιώτικές συμπεριφορές ή και αποθαρρυντικά σχόλια όταν απευθύνονται στην αστυνομία. Η υποστελέχωση των κοινωνικών υπηρεσιών και η απουσία ενιαίου πρωτοκόλλου διαχείρισης περιστατικών ενδοοικογενειακής ή έμφυλης βίας δημιουργεί ένα πλαίσιο θεσμικής αδράνειας.

Επιπλέον, απαιτείται η ενίσχυση της επιμόρφωσης των αστυνομικών και η ενσωμάτωση υποχρεωτικής εκπαίδευσης σε ζητήματα έμφυλης βίας, ώστε οι λειτουργοί του νόμου να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και να διαχειρίζονται εγκαίρως περιστατικά κινδύνου. Ειδικές μονάδες για την προστασία των θυμάτων και η ενίσχυση της συνεργασίας με κοινωνικές υπηρεσίες θα μπορούσαν να αποτελέσουν σημαντικά βήματα προς την κατεύθυνση της πρόληψης.

4.2 Εκπαίδευση και κοινωνική πρόληψη

Η μακροπρόθεσμη πρόληψη των γυναικοκτονιών περνά αναμφισβήτητα μέσα από την εκπαίδευση και την αλλαγή των κοινωνικών αντιλήψεων σχετικά με τα φύλα,

τις σχέσεις εξουσίας και τη βία. Η ενσωμάτωση μαθημάτων σεξουαλικής αγωγής, συναισθηματικής εκπαίδευσης και ισότητας φύλων σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης είναι απαραίτητη, ώστε τα παιδιά και οι έφηβοι να αναπτύσσουν υγιείς στάσεις και συμπεριφορές.

Αντίστοιχα, τα ΜΜΕ και η κουλτούρα της καθημερινότητας πρέπει να ενισχύουν τη θετική αναπαράσταση των γυναικών και την απενοχοποίηση της καταγγελίας, δημιουργώντας ένα περιβάλλον που αποθαρρύνει τη βία και ενισχύει την ενδυνάμωση.

Η ενσωμάτωση αντίστοιχων εκπαιδευτικών δράσεων στο σχολικό πρόγραμμα οφείλει να συνοδεύεται από κατάλληλη κατάρτιση των εκπαιδευτικών, ώστε να είναι σε θέση να διαχειρίζονται σύνθετα θέματα όπως η έμφυλη βία, η συναίνεση και οι σχέσεις ισότητας. Παράλληλα, χρειάζεται συνεχής αξιολόγηση των εκπαιδευτικών πολιτικών, ώστε να αποτρέπεται η τυπολατρική ή επιφανειακή εφαρμογή τους.

4.3 Η αναγκαιότητα θεσμικής αναγνώρισης της γυναικοκτονίας

Η θεσμική αναγνώριση της γυναικοκτονίας δεν έχει μόνο ποινικό χαρακτήρα, αλλά και συμβολική σημασία: κατοχυρώνει θεσμικά το γεγονός ότι οι γυναίκες δολοφονούνται λόγω του φύλου τους, δηλαδή επειδή είναι γυναίκες. Η Ελλάδα, παρά τις κοινωνικές πιέσεις και τις δημόσιες εκκλήσεις, δεν έχει προχωρήσει ακόμη σε νομική κατοχύρωση του όρου.

Η αναγνώριση αυτή θα συμβάδιζε με τις κατευθυντήριες γραμμές της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, την οποία η χώρα έχει κυρώσει, και θα εναρμονιζόταν με παραδείγματα άλλων κρατών που έχουν ήδη υιοθετήσει τον όρο στο νομικό τους οπλοστάσιο. Σε αυτή τη βάση, η θέσπιση του όρου «γυναικοκτονία» θα ενίσχυε τόσο τη στατιστική καταγραφή των περιστατικών όσο και την απονομή δικαιοσύνης.

Η αναγνώριση της γυναικοκτονίας ως ξεχωριστής νομικής κατηγορίας μπορεί να λειτουργήσει συμβολικά αλλά και πρακτικά: να ενισχύσει τη στατιστική ορατότητα του φαινομένου, να επιφέρει αυστηρότερες ποινές και να ενεργοποιήσει υποστηρικτικές πολιτικές. Επιπλέον, θα συνιστούσε έναν θεσμικό μηχανισμό αποδοχής ότι η βία κατά των γυναικών αποτελεί διαρθρωτικό και όχι περιστασιακό πρόβλημα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η γυναικοκτονία, ως η ακραία έκφραση της έμφυλης βίας, αποτελεί φαινόμενο με βαθιές κοινωνικές, πολιτισμικές και πολιτικές ρίζες, το οποίο ξεπερνά την απλή εγκληματική πράξη και αγγίζει τη θεμελίωση των έμφυλων σχέσεων εξουσίας μέσα στις σύγχρονες κοινωνίες. Η παρούσα πτυχιακή εργασία είχε ως στόχο να αναδείξει τον τρόπο με τον οποίο κατασκευάζεται και αναπαράγεται ο δημόσιος

λόγος γύρω από το φαινόμενο αυτό, με έμφαση στην παρουσίασή του από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και τα κοινωνικά δίκτυα.

Η ποιοτική ανάλυση που πραγματοποιήθηκε, τόσο σε επίπεδο δημοσιογραφικού λόγου όσο και σε επίπεδο ψηφιακής δημόσιας σφαίρας, αποκάλυψε ένα σύνθετο και συχνά αντιφατικό τοπίο. Από τη μία πλευρά, παρατηρείται μια αυξανόμενη κοινωνική ευαισθητοποίηση και απαίτηση για θεσμική αναγνώριση της γυναικοκτονίας. Από την άλλη, ωστόσο, οι αφηγήσεις που κυριαρχούν συχνά υπονομεύουν την έμφυλη διάσταση του φαινομένου, επαναφέροντας ρητορικές που ενισχύουν την ατομικοποίηση της βίας, την ενοχοποίηση των θυμάτων και τη μερική αποποίηση ευθύνης εκ μέρους των θεσμών.

Η ανάλυση των περιπτώσεων που προβλήθηκαν από την τηλεόραση ανέδειξε συγκεκριμένα ρητορικά μοτίβα: την παρουσίαση των δραστών ως «ψυχικά επιβαρυνμένων» ή «θύματα πάθους», τη συναισθηματική υπερφόρτιση της αφήγησης με σκοπό την τηλεοπτική κατανάλωση, την αποσιώπηση του κοινωνικού υπόβαθρου της βίας, καθώς και την επιλεκτική ανάδειξη περιπτώσεων ανάλογα με την ταξική ή πολιτισμική ταυτότητα των θυμάτων. Σε πολλές περιπτώσεις, ο δημόσιος λόγος αντί να δια φωτίζει, συσκοτίζει· αντί να αναλύει, δραματοποιεί· αντί να καταγγέλλει τη δομή της πατριαρχίας, προσωποποιεί την ευθύνη.

Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η συμβολή της ανάλυσης των social media, όπου αποτυπώθηκε με ακρίβεια η διττή λειτουργία της ψηφιακής δημόσιας σφαίρας. Από τη μία πλευρά, τα κοινωνικά δίκτυα λειτούργησαν ως χώροι έκφρασης αλληλεγγύης, συλλογικής μνήμης και ψηφιακού ακτιβισμού. Μέσα από hashtags, δημιουργία περιεχομένου και δημόσια τοποθέτηση, ενισχύθηκε η ορατότητα του ζητήματος και διαμορφώθηκε πίεση προς την πολιτεία. Από την άλλη πλευρά, τα ίδια αυτά μέσα έδωσαν χώρο σε μισογυνικές, ρατσιστικές ή και συνωμοσιολογικές φωνές, επιβεβαιώνοντας ότι το διαδίκτυο είναι πεδίο σύγκρουσης ιδεολογιών, όχι αναγκαστικά προοδευτικής αλλαγής.

Η έλλειψη θεσμικής αναγνώρισης της γυναικοκτονίας στην Ελλάδα αποδείχθηκε ως κρίσιμος παράγοντας που επιτείνει την αορατότητα του φαινομένου. Η μη νομική κατοχύρωση του όρου, σε συνδυασμό με την απουσία ειδικών στατιστικών εργαλείων και προστατευτικών πολιτικών, δημιουργεί ένα περιβάλλον όπου η συστημική φύση της βίας αποκρύπτεται πίσω από νομικίστικες ή τεχνικές διατυπώσεις. Η σύγκριση με άλλες χώρες, όπως η Ισπανία, η Κύπρος και το Μεξικό, υποδεικνύει ότι η αναγνώριση της γυναικοκτονίας δεν είναι μόνο νομικό ζήτημα, αλλά και ηθική και πολιτική πράξη αναγνώρισης της ανισότητας.

Το εκπαιδευτικό σύστημα και η πολιτεία εν γένει καλούνται να αναλάβουν ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση μιας νέας κοινωνικής συνείδησης. Η ένταξη θεματικών όπως η έμφυλη ισότητα, η αποδόμηση των στερεοτύπων και η εκπαίδευση στη συναίνεση στα σχολικά προγράμματα, μαζί με την ουσιαστική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και των αστυνομικών, μπορούν να αποτελέσουν τον θεμέλιο λίθο μιας πιο ισότιμης κοινωνίας.

Συνοψίζοντας, η εργασία καταδεικνύει πως η γυναικοκτονία δεν είναι ένα τυχαίο ή ατομικό γεγονός, αλλά ένα δομικό σύμπτωμα της πατριαρχικής οργάνωσης της κοινωνίας. Η πολιτισμική αφήγηση που τη συνοδεύει —είτε μέσω των ΜΜΕ είτε

μέσω των social media— αποκαλύπτει τις ηγεμονικές ιδεολογίες και τις κοινωνικές αντιστάσεις απέναντι στην αλλαγή. Η αντιμετώπισή της απαιτεί πολιτική βούληση, θεσμική παρέμβαση και πολιτισμική αναδόμηση.

Μόνο μέσα από μια πολυεπίπεδη προσέγγιση που συνδυάζει θεσμική δράση, εκπαίδευση, δημόσιο διάλογο και κοινωνική αλληλεγγύη, μπορεί να επιτευχθεί ουσιαστική πρόληψη και να διασφαλιστεί ότι οι ζωές των γυναικών δεν θα συνεχίσουν να θυσιάζονται στη σιωπή και στην αδράνεια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Berger, P. L., & Luckmann, T. (1966). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Anchor Books.

Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.

Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51–58. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x>

Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων. (2022). *Έκθεση για τη βία κατά των γυναικών στην Ελλάδα*. Αθήνα.

Κουτσομούτης, Α. (2020). Τα social media ως δημόσια σφαίρα: Πλεονεκτήματα και κίνδυνοι. *Επιθεώρηση ΜΜΕ και Πολιτικής Επικοινωνίας*, 12(1), 45–58.

Κουνενάκης, Σ. (2022). *Η γυναικοκτονία στον δημόσιο λόγο*. Εκδόσεις Ποταμός.

Papathanassopoulos, S. (2001). Media and the political discourse in Greece. *European Journal of Communication*, 16(3), 345–361.

<https://doi.org/10.1177/0267323101016003005>

Russell, D. E. H., & Radford, J. (1992). *Femicide: The politics of woman killing*. Twayne Publishers.

Σταυρίδης, Σ. (2011). *Η πόλη, οι κάτοικοί της και το μίσος: Αναπαραστάσεις της βίας στα ΜΜΕ*. Εκδόσεις Νήσος.

Συλλογικό έργο. (2023). *Η έμφυλη βία στην Ελλάδα: Από τη θεσμική απραξία στην κοινωνική αντίσταση*. Εκδόσεις Τόπος.

UN Women. (2021). *Handbook for legislation on violence against women*.

<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2021/12/handbook-for-legislation-on-violence-against-women>

Ψηφιακές Πηγές

Action 24. (2024, April 2). *Ο "ματωμένος" φάκελος των γυναικοκτονιών στην Ελλάδα* [Βίντεο]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=bMoubfT7l8I>

Alpha TV. (2024, May). *Η στάση Μπαλάσκα στην υπόθεση Σερρών και Αγρινίου* [Βίντεο]. YouTube. <https://youtu.be/yj6qOiyBeYw>

Γιαμαλή, Ν. [@natasagiamali]. (2024, January). *Οι γυναικοκτονίες στην Ελλάδα και η έλλειψη θεσμικής αναγνώρισης* [Βίντεο]. TikTok. <https://www.tiktok.com/@natasagiamali/video/7309432048953920800>

Θεοδοσίου, Ε. [@irenee_theodosiou]. (2024, May). *Αντιδράσεις στα social media για τη γυναικοκτονία* [Βίντεο]. TikTok. https://www.tiktok.com/@irenee_theodosiou/video/7481262106092784918

Μαρακάκης, Γ. (2024, May). *Παρέμβαση για την απονομηματοδότηση της έμφυλης βίας και τις νομικές αδυναμίες* [Βίντεο]. YouTube. <https://youtu.be/-mWw0gOVIDU>

OPEN TV. (2024, May). *Γυναικοκτονία Κυριακής: Έκρηξη Γιώργου Λιάγκα για την αδιαφορία της πολιτείας* [Βίντεο]. YouTube. <https://youtu.be/TuySiRvmRb8>

Star Channel. (2024, April). *Υπόθεση δολοφονίας Γεωργίας – Ανάλυση στην εκπομπή της Ζήνας* [Βίντεο]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=PBc8NHHhXHU>

Action 24. (2024, May). *Η στάση του Σταύρου Μπαλάσκα για τη γυναικοκτονία της Καρολάιν και άλλες υποθέσεις* [Βίντεο]. Facebook Watch. <https://www.facebook.com/watch/?v=865652394295623>